

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2023

YEARBOOK

2023

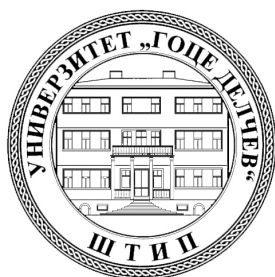

ГОДИНА 14
БРОЈ 21

VOLUME 14
NO 21

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2023
YEARBOOK
2023

ГОДИНА 14
БР. 21

VOLUME XIV
NO 21

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

проф. д-р Луци Караниколова -Чочоровска

Издавачки совет

проф. д-р Дејан Мираковски
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Луци Караниколова -Чочоровска
проф. д-р Светлана Јакимовска
проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Редакциски одбор

проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Неџати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Џанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамарик – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Бекановиќ – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Годорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија

проф. д-р Светлана Јакимовска, проф. д-р Луци Караниколова-Чочоровска,
проф. д-р Ева Ѓорѓиевска, проф. д-р Махмут Челик, проф. д-р Јованка Денкова,
проф. д-р Даринка Маролова, проф. д-р Весна Коцева, доц. д-р Надица Негриевска,
доц. д-р Марија Крстева, доц. д-р Наталија Поп Зариева, проф. д-р Игор Станојоски,
проф. д-р. Лидија Камчева Панова

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

м-р. Лилјана Јовановска (македонски јазик)
доц. д-р Сашка Јовановска (англиски јазик)
доц. д-р Наталија Поп Зариева (англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип
Република Северна Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Editorial board

Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD – University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD – University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD – University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD – University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD – University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD – University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer PhD – University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kona, PhD – Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD – University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD – University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD – University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD – University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD – Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD – Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD – University Neofit Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA – University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD – University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD – University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD,
Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD,
Prof. Darinka Marolova, PhD, Prof. Vesna Koceva, PhD, Prof. Nadica Negrievska, PhD,
Prof. Marija Krsteva, PhD, Prof. Natalija Pop Zarieva, PhD, Prof. Igor Stanojoski, PhD,
Prof. Lidija Kamceva Panova, PhD

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska, MA (Macedonian language)

Prof. Saska Jovanovska, PhD, (English language)

Prof. Natalija Pop Zarieva, PhD, (English language)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of North Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Книжевност / Literature

Јованка Денкова

РОМАНОТ „СРЕДБА ВО ОСАМЕНАТА КУЌА“ ОД ПЕТРЕ ДИМОВСКИ
– КАКО КРИК ЗА ПОГОЛЕМА СВЕШНОСТ И ПРЕТПАЗЛИВОСТ

Jovanka Denkova

THE NOVEL “MEETING IN THE LONELY HOUSE”
BY PETRE DIMOVSKI - AS AN OUTCRY OF YOUNG PEOPLE FOR
GREATER AWARENESS AND CAUTION 9

Мерал Шехаби-Весели, Лулјета Адили-Челику

БИБЛИЈАТА КАКО ИНТЕРТЕКСТ ВО ДЕЛОТО
„ТАТКОТО МУСА ГОЛ“ НА ЧАЈУПИ

Meral Shekabi-Veseli, Luljeta Adili-Cheliku

THE BIBLE AS AN INTERTEXT IN THE WORK
BAVA MUSA LAKURIQ BY ÇAJUPI 19

Марија Леонтиќ

ПОЕТСКИТЕ КНИГИ НА ФЕРИД МУХИЌ

Marija Leontik

FERID MUNIC'S POETRY BOOKS 31

Маријана Ѓорѓиева

РЕЛИГИОЗНИТЕ АСПЕКТИ ВО ГЕРМАНСКОЈАЗИЧНАТА
ЕКСПРЕСИОНИСТИЧКА ПОЕЗИЈА

Marijana Gjorgjieva

THE RELIGIOUS ASPECTS OF GERMAN LANGUAGE
EXPRESSIONIST POETRY 43

Култура / Culture

Софија Иванова, Ана Витанова-Рингачева

ВОДАТА И КАМЕНОТ КАКО СИМБОЛИ ВО НАРОДНАТА
ТРАДИЦИЈА НА СВЕТИ НИКОЛЕ И СВЕТИНИКОЛСКО

Sofija Ivanova, Ana Vitanova-Ringacheva

WATER AND STONE AS SYMBOLS IN THE FOLK TRADITION
OF THE TOWN SVETI NIKOLE AND THE SURROUNDING AREA 57

Маријана Ѓорѓиева

СОЦИОЛОГИЈАТА И РЕЛИГИЈАТА

Marijana Gjorgjieva

SOCIOLOGY AND RELIGION 73

Јазик / Language

Билјана Ивановска, Гзим Цафери НЕОЛОГИЗМИ ВО СОВРЕМЕНИОТ ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ДИГИТАЛНИОТ РЕЧНИК OWID Biljana Ivanovska, Gëzim Xhaferrri NEOLOGISMS IN MODERN GERMAN PRESENTED BY THE DIGITAL DICTIONARY OWID	89
--	----

Ана Коцева THE VARIABILITY OF LINGUISTIC POLITENESS	99
---	----

Методика на наставата по јазик / Language teaching methodology

Марија Гркова-Беаер ЗНАЧЕЊЕТО НА МЕТОДИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК Marija Grkova-Beader THE IMPORTANCE OF METHODS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING	109
---	-----

Emin Idrizi TEACHERS' KNOWLEDGE AND INCORPORATION OF THE 21ST CENTURY SKILLS IN LANGUAGE TEACHING	119
--	-----

Преведување / Translation

Лидија Таушански, Даринка Маролова ПРАВНИТЕ АКТИ ВО ПРЕВОДОТ ОД МАКЕДОНСКИ НА ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК Lidija Taushanski, Darinka Marolova LEGAL ACTS TRANSLATED FROM MACEDONIAN TO GERMAN LANGUAGE	133
---	-----

Меги Димова, Даринка Маролова ПРИМЕНА НА ПРЕВЕДУВАЧКИ ПОСТАПКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА НОВЕЛАТА „МАЛИОТ ГОСПОДИН ФРИДЕМАН“ ОД ТОМАС МАН Megi Dimova, Darinka Marolova APPLICATION OF TRANSLATION PROCEDURES IN THE MACEDONIAN TRANSLATION OF THE NOVELLA LITTLE HERR FRIEDMANN BY THOMAS MANN	143
--	-----

ПОЕТСКИТЕ КНИГИ НА ФЕРИД МУХИЌ

*По повод 80 години од раѓањето
на Ферид Мухиќ*

Марија Леонтиќ¹

¹ Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
marija.leontik@ugd.edu.mk

Апстракт: Ферид Мухиќ, филозоф и писател, е роден на 8 јуни 1943 година во село Махоје, Босна. Заврши средно образование во Скопје. Дипломира филозофија на Филозофскиот факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во 1966 година. Првата магистратура под наслов „Социолошки аспекти на општествените револуции“ ја брани на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во 1970 година. Втората магистратура под наслов „Проблемот на книжевна мотивација во делото на Жерар Женет“ ја брани на Универзитетот во Белград во 1972 година. На истиот универзитет во 1980 година ја брани докторската дисертација под наслов „Негативна утопија на 20-тиот век“.

Во 1970 година станува асистент на Институтот за социолошки истражувања во Скопје. Во 1974 година е асистент на Катедрата за филозофија при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“. Тој е професор по филозофија на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ сè до неговото пензионирање во 2008 година.

Ферид Мухиќ е автор на четири поетски книги.

Клучни зборови: филозоф, писател, поет, поетски книги

FERID MUHIC'S POETRY BOOKS

Abstract: Ferid Muhic, philosopher and writer, was born on 8 June 1943 in Mahoje, Bosnia. He finished college in Skopje. Muhic graduated from the Faculty of Philosophy at Ss. Cyril and Methodius University in Skopje in 1966. He defended his first master's degree "Sociological Aspects of Social Revolutions" at the Institute for Sociological and Political-Legal Research at the Ss. Cyril and Methodius University in 1970. Muhic defended his second master's degree "The problem of literary motivation in the work of Gérard Genette" at the University in Belgrade in 1972. At the same university, in 1980, he defended his doctoral dissertation "Negative Utopia of the 20th Century".

He started his academic career as an Assistant at the Institute for Sociological Research in Skopje in 1970. He entered the Department of Philosophy as an Assistant in 1974. He

is a professor of Philosophy at the Ss. Cyril and Methodius University in Skopje until his retirement in 2008.

Ferid Muhic is the author of four poetry books.

Key words: *philosopher, writer, poet, poetry books*

1. Биографија на Ферид Мухиќ

Ферид Мухиќ е филозоф, филолог, писател, фотограф и планинар. Роден е на 8 јуни 1943 година среде густите и раскошни шуми во село Махоје, во самото срце на Босна.

Матурира во Скопје. Дипломира филозофија на Филозофскиот факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во 1966 година. Првата магистратура под наслов „Социолошки аспекти на општествените револуции“ ја брани на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во 1970 година. Втората магистратура под наслов „Проблемот на книжевна мотивација во делото на Жерар Женет“ ја брани на Универзитетот во Белград во 1972 година. На истиот универзитет во 1980 година ја брани докторската дисертација под наслов „Негативна утопија на 20-тиот век“.

Во 1970 година станува асистент на Институтот за социолошки истражувања во Скопје. Во 1974 година е асистент на Катедрата за филозофија при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“. За вонреден професор е избран во 1976 година, а станува редовен професор во 1980 година. Предава Нововековна и современа филозофија, Филозофска антропологија, Филозофија на религија, Филозофија на политика, Естетика, Логика и Херменевтика. Мухиќ е визитинг професор на повеќе универзитети во Европа, САД, Малезија, Сингапур и др. Учествува на бројни симпозиуми и конференции, објавува трудови во научни и книжевни списанија. Се пензионира во 2008 година, но интензивно продолжи да твори, подготвува и објавува книги. Во 2011 година е избран за академик во Бошњачката академија на науките и уметностите (БАНУ), во 2017 година станува академик во Европската академија на науките и уметностите во Стразбург, а во 2019 е академик во Босанската академија на науките и уметностите.

Во младоста станува голем љубител на планините. Прво се искачува на планинските врвови во Македонија, а потоа на Балканот и во светот. Ги пропешачува планините и ги искачува сите врвови на Балканот високи над 2000 метри надморска височина. Ги запознава раскошните природни убавини на овие области и судбините на месното население. Сите овие искуства се преточени во книжевните дела, а убавините на планинските предели се овековечени во фотографиите на Мухиќ. Исто така поради службени обврски патува од крај на крај на светот.

Израсна три деца, Исо, Маја и Дино. Сака да се дружи со пријателите и колегите. Во текот на својот живот и кариера создаде широк круг на соработници.

2. Библиографија на Ферид Мухиќ

Творештвото на Ферид Мухиќ се карактеризира со квантитет, квалитет и разноликост. Мухиќ паралелно подготвува научни и стручни книги и книжевни дела.

Ги објави следниве научни и стручни книги:

- *Марксизмот – теорија на револуцијата, класи и класни борби*, Просветно дело, Скопје, 1980;
- *Мотивација и медијација*, Македонска книга, Скопје, 1981;
- *Филозофија на иконокласиката*, Македонска книга, Скопје, 1983;
- *Македонија – коичата на световието/Macedonia – Catena mundi*, Табернакул, Скопје, 1994;
- *Номенологија на идеото*, Табернакул, Скопје, 1994;
- *Yugoslavia: Study in Fragmentation and Despair*, Longman & Green, London, New York, Sidney, 1995;
- *Ruža duše*, Damad, Novi Pazar, 1994;
- *Ne zaboravi Bosno*, Džema'at Sabur, Munchen, 1995;
- *Јазикот на филозофијата*, Култура, Скопје, 1995;
- *Смислата и облесата*, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола, 1997;
- *Логос и хиерархија*, Круг, Скопје, 2001; Аз-Буки, Скопје, 2006;
- *Мислење во акција*, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола, 2002; (со Златко Жоглев)
- *Паскал Сошировски doctor solaris од Македонија*, Табернакул, Скопје, 2002;
- *Доминација и револуција*, Аз-Буки, Скопје, 2005;
- *Појомци на боговието – завештание на првите филозофи*, Табернакул, Скопје, 2005;
- *Револуција и доминација*, Аз-Буки, Скопје, 2007;
- *Феноменот Серафимовски или За портретот = The Serafimovski phenomenon or On portraiture = Le phénomène Serafimovski ou du portrait*, Гурѓа, Скопје, 2003;
- *Скопје градоот на седумте порти / Skopje, The City of Seven Gates*, Собрание на град Скопје, Скопје, 2008;
- *Филозофија на религијата во германскиот идеализам*, Аз-Буки, Скопје, 2009;
- *Филозофи уштешили: Сократ, Платон*, Табернакул, Скопје, 2010;
- *Knowledge, Language, Thought and the Civilization of Islam*, Essays in Honor of Syed Muhammad Naquib Al-Attas, Edits. Wan Mohd nor Wan

- Daud & Muhammad Zainiy Uthman, UTM, Johor Bahru, Malaysia, 2010;
- *Скопје: зрадои за откривање*, Град Скопје, Скопје, 2013;
- *Добредојдовите во Македонија: земјата во која доаѓаат со Св. Павле, а заминуваат со Александар Македонски!*, Град Скопје, Скопје, 2013;
- *İslamski identitet Evrope*, Logos A, Скопје 2014;
- *Филозофи уштешиели: Арисџошел*, Табернакул, Скопје, 2014;
- *Филозофи аскеџи*, Табернакул, Скопје, 2016; *Филозофи аскети*, 1, 2, ГНОСА, Тетово, 2020.

Ферид Мухиќ е голем љубител на убавиот збор. Пишува поезија, есеи, раскази, романи, колумни и книжевна критика. Има специфичен начин на пишување книжевни дела, прво ги созрева и обликува во своите мисли, а потоа за многу кратко време ги преточува на хартија. Во сите овие дела се чувствува филозофска рефлексивност. Ги објави следниве книжевни дела:

- *Критички мислења*, Мисла, Скопје, 1977 (книжевна критика);
- *Štit od zlata*, Dimitrije Jovanović, Kraljevo, 1988; Табернакул, Скопје, 1991; Alem, Priština, 2007; *Dobra knjiga*, Sarajevo, 2013 (есеи напишани на босански);
- *Големата зраба и оруѓа разговори со неизнајдениот*, Блесок, Скопје, 2001 (есеи);
- *Прамен волна*, Блесок, Скопје, 2001; Табернакул, Скопје, 2011 (есеи);
- *Кар кише*, Almanah, Podgorica, 2011 (книжевни текстови);
- *Besjeda Bošnjacima*, Glas Islama, Novi Pazar, 2011 (поема во проза напишана на босански);
- *Доверба во себе*, Дом на култура „Марко Цепенков“, Прилеп, 2004 (колумни);
- *Чадои од дозорчето на сонои*, Табернакул, Скопје, 1996 (поезија напишана паралелно на српскохрватски и на македонски); *Dim ugarka снова*, NIPP, Ljiljan, Sarajevo, 1996 (поезија само на босански);
- *Falco Peregrinus*, Alem, Priština, 2008 (поезија напишана на босански);
- *Sto koraka iznad*, Alem, Priština, 2008; MM, Novi Pazar, 1994 (поезија напишана на босански);
- *Приказната за големата камена глава, јунакот и којје кое ќе!*, Град Скопје, Скопје, 2008 (кратка проза за деца);
- *Ex cathedra*, Табернакул, Скопје, 2010 (есеи);
- *Медој во крвта: symphonia Balcanica*, Галикул, Скопје, 2013 (есеи и поезија);
- *Загарите на невидливиот ловец*, Табернакул, Скопје, 2014 (кратка проза);
- *Brvnara*, Almanah, Podgorica, 2019 (книжевни есеи);
- *Putovanje u Tajan*, Connectum, Sarajevo, 2021 (роман напишан на босански).

Ферид Мухиќ е застапен во филозофски и во книжевни антологии во Македонија, САД, Британија, Франција, Германија, Австрија, Малезија, Турција, Италија и др. Преведуван е на македонски, албански, арапски, француски, англиски, германски, италијански, малајски, полски и турски јазик.

Книжевните дела на Ферид Мухиќ пробудија голем интерес и се преведоа на повеќе јазици:

- *Шиииооџ од злаџо*, Култура, Скопје, 1993 (превод на есеите на Ферид Мухиќ на македонски: Благоја Ристески); *Le beau visage d'Imran le poete*, Paris, 1993 (превод на дел од есеите на француски); *Mburoja prej ari*, FI&GA, Tetovo, 1995 (превод на есеите на албански: Xhabir Ahmeti); *Altın Kalkan, Birlik, Üsküp*, 1996 (превод на есеите на турски: Илхами Емин/İlhami Emin); *Das Haus am Ende der Dorfes*, Drave Verlag, Klagenfurt-Celovec, 2001 (превод на дел од есеите на германски: Roberto Mantovani); *Шиииџ од злаџа*, Бео Штампа, Београд, 2003 (превод на есеите на српски: Димитрије Јовановиќ); *Zlati Ščit*, K.D. „Sandžak”, Ljubljana, 2007 (превод на есеите на словенечки: Marija Magdolna Horvath, Šemso Agović);
- *Nuk ka dhe aq vend*, Ars Longa, Tirana, 2003 (препев на поезијата на Ферид Мухиќ на албански: Фатмир С. Бачи/Fatmir S.Ba i)
- *Меџафизика на врвоџ*, Макавеј, Скопје, 2007; Алпинизам, Скопје 2016; ЕФФ „ЕХО“, Скопје, 2016 (препев на поезијата на Ферид Мухиќ од книгата *Sto koraka iznad* на македонски: Бранко Цветковски);
- *Zirve*, Bengü, Ankara, 2008 (препев на избор поезија на Ферид Мухиќ од книгите *Falco Peregrinus*, *Sto koraka iznad*, *Чагоџ од доџорчеџо на соноџ* на турски: Марија Леонтиќ);
- *Ex cathedra*, МНКД, Zagreb, 2013 (превод на есеите на Ферид Мухиќ на хрватски: Judita Rey Hudeček).

Од библиографијата на Ферид Мухиќ може да се согледа дека паралелно успешно работи на стручни и на книжевни дела. Ние во овој труд ќе направиме осврт на поетската книги и на поезијата на Ферид Мухиќ.

3. Поетските книги на Ферид Мухиќ

Некои поети во светот се познати со постојаното изобилно творештво, а додека некои поети во себе долго време ги созреваат песните и малку пишуваат. Ферид Мухиќ со своето поетско творештво спаѓа во втората група поети. Од над четириесет книги кои ги има објавено Ферид Мухиќ, само четири се поетски книги: „Falco Peregrinus“ (1988), „Sto koraka iznad“ (1994), „Чадот од догорчето на сонот“ (1996) и „Медот во крвта“ (2013). За поетот пишувањето поезија претставува извор на радост.

Песните што се наоѓаат во овие четири книги, се песни кои по долго созревање се напишани во еден здив. Во сите песни се забележува дека тие се одблесоци на умот и душата на еден зрел и искусен човек, на еден зрел и искусен филозоф и лингвист. Поетот ги збогатил своите песни со внесување на своето големо познавање од областа на филозофијата, книжевноста, фолклорот, историјата и географијата. Со секоја поетска книга е чекор поблизу до добрината, доблеста и остроумноста. Со секоја поетска книга творејќи созрева и тежнее кон својот врв. Затоа што Врвот се достигнува со внатрешно созревање. Според Ферид Мухиќ: *„Половина живој ѝ треба, да се разбере дека Врвој ѝ сојои. Сојои живој – до неѓо да се сѝаса. Појои се добива сѝа вечност.“* (Ферид Мухиќ, Чадот од догорчето на сонот, 1996, 18). Накратко овие песни, се песни на еден човек кој многу читал, размислувал, прошетал и видел.

„Falco Peregrinus“ (1988) е првата поетска книга на поетот и во неа филозофските елементи се доминантни. Falco Peregrinus, што е тема на многу песни е силен, брз, умен, несребичен сив сокол кој ги претставува храбрите и чесни луѓе во светот, а можеби и поетот самиот си наликува на него: *„Зачудена / Мојата душа лебди / Со сиви ѕради.* („Фалко Перегринус – препознат“)¹.

Во оваа книга многу луѓе кои влијаеле на светските гледишта како Диоген, Декрат, Спиноза, Лајбниц, Коперник, Хегел, Енгелс, Ајнштајн станале тема на поетовите песни. Поетот, во своите песни со нив разговара, дискутира, влегува во полемика... но ги изнесува и своите искуства и ставови: *„Ако знаејте за место / На кое на Диоген никогаши / Ни на крај ум не би му ѝагнало / Да ѝо ѝали својој факел / Е, ѝоа ви е вистинскојо место.“* („Вистинското место“). Токму поради ова песните на оваа книга имаат длабоки мисли. Овие песни главно се долги и во епски стил, а кусите песни се лирски. Сите песни се напишани во слободен стих и имаат силни пораки: *„Осѝавейте ѝи! / Нека зборуваат, ѝлашат, искушуваат, / Нека заведуваат! / Сѝе ѝоѓрешни ѝаѝиѝиѝа и раскрсници на свейој / Се ѝодобри од најширокојо ѝаѝ / По кој се мора / По кој ѝе водаѝ...“* („Човекот и светот“).

Бидејќи книжевниот јазик е јазик на душата, Ферид Мухиќ овие песни ги пишува на босански јазик. До 1988 година Мухиќ научните книги ги пишува на македонски јазик, но песните и есеите ги објавува на босански јазик. Во тој период во босанските кругови во Македонија и во Босна песните од оваа книга привлекуваат големо внимание. Ким Мехмети со промотивниот напис „Во насловот се крие текстот“ во литературното списание „Современост“ („Современост“, 1990, бр. 3–4, стр. 69–73) и Трајче Крстески со написот „Од рака Фалко ми прфна“ кој содржи и препев на неколку песни на македонски во списанието „Стремеж“ („Стремеж“, 2007, бр. 3–4, стр. 36–58) ја презентираат оваа книга и го претставуваат Ферид Мухиќ како поет на читателската публика во Македонија. Освен ова, Трајче Крстески во истото литературно списание

¹ Препевите на песните од „Falco Peregrinus“ на македонски јазик се на Марија Леонтиќ.

промотивниот напис на Алија Цоговиќ го преведува и го објавува на македонски јазик. На овој начин Ферид Мухиќ навестува дека е поет кој носи новина во југословенските книжевни кругови. Марија Леонтиќ препеа 18 песни и 2 песни во проза од „Фалко перегринус“ на турски јазик кои се објавија по разни литературни списанија, а потоа во книгата под наслов „Zirve“.

Во втората поетска книга „*Sto koraka iznad*“ (1994) филозофската страна на поетот е стивната, а неговата лирика и поетичност се многу поизразени. Во оваа книга „Созревањето до Врвот“ како филозофија и „Метафизика на Врвот“ се тема во сите негови песни: „...*Одреди го своето место спрема своето / Јасна нека е твојата цел: / На подолу од сè / На подоре од најдоброшо / Не се согласувај никогаш / И не посакувај ништо пониско од Врвот!*“ („Одредување“)². Всушност Врвот е симбол, и во животот сè има свој врв. Животот, науката, љубовта... имаат свој врв, поточно смисла, и човекот во текот на целиот свој живот се стреми да стигне до овој врв вложувајќи голем труд и време. На овој пат кон врвот се наидува на многу препреки, замор и отежнување и главно некои луѓе успеваат на многу полиња да го достигнат својот врв, а некои луѓе само во некои области: „*Врвот како своја реч барај го / Не мисли на другиите Врвови / Додека си на пат кон својот / Твојот Врв – е твоја цел! / Секој на своето има свое место / И никој не е без свој Врв.*“ („Врвот како своја реч“). Читателот додека ги чита овие песни, помеѓу стиховите ќе ги препознае проблемите со кои се соочува додека го бара врвот на својот живот и додека во текот на целиот живот созревајќи кон него стреми и чекори. Затоа овие песни нам ни се толку блиски и полни со смисла: „*Додека звив ти звив кон Врвот тежнееш / Нејрекинашо стекнуваш знаење / Твоешо знаење е свешта / Твојот пат е дозревање на смислата / Ти си од тие кои Врвот со Врвови го бараат / Овој Врв во кој се наоѓа целата сила / На нашешо тежнеење / Дозволи му да стигне во тебе / Неговиот свонлив клик ѝрими го / На Врвот се оди / Како што од далечен пат / Се оди кон домот.*“ („Свонлив клик“)

Песните во оваа книга бидејќи се поврзани со планините и со врвот, станаа водич на планинарите и на Сојузот на планинарите во Југославија. Во 2016 година Сојузот на планинари на Македонија ги објави македонските препеви на Бранко Цветковски што денес се неодминлив духовен водич на планинарите од Македонија. Филозофијата „Стигнување до Врвот“ и „Врв“ што се наоѓа во оваа книга, ќе ја созрева поетиката на Ферид Мухиќ што ќе се објави во неговата трета поетска книга. Со оваа втора поетска книга Ферид Мухиќ се докажува како поет кој носи новина.

Поетот и песните од оваа книга ги пишува на босански јазик. Сите песни се кратки, лирски и во слободен стих, повремено е употребувана рима и полурима, а користени се многу симболи и метафори. Препевите на Бранко Цветковски на песните од оваа книга се објавени во 2007 год. во издавачката куќа „Макавеј“

² Препевите на песните од „*Sto koraka iznad*“ на македонски јазик се на Марија Леонтиќ.

и во 2016 год. во издавачката куќа „Алпинизам“ под наслов „Сто чекори над“. Венко Андоновски го презентираше Ферид Мухиќ и песните од „Сто чекори над“ на македонската читателска публика. Марија Леонтиќ препеа 35 песни и 2 песни во проза од „Sto koraka iznad“ на турски јазик кои се објавија по разни литературни списанија, а потоа во книгата под наслов „Zirve“.

Во третата поетска книга на поетот, „**Чадот од догорчето на сонот**“ (1996), филозофијата, лириката, љубовта кон природата и фолклорот цврсто се испреплетуваат и создаваат неразделива синтеза. Под влијание на оваа синтеза, поетот Мухиќ со оваа книга, во своето поетско творештво го достигнува својот врв. Во првиот дел на оваа книга под наслов „Јуначки час“ продолжува дискусијата со филозофите, државниците и историчарите како што се Платон, Ниче, Кант, Спиноза, Шопенхауер, Одисеј, Соломон, но истовремено гледиштата на поетот излегуваат на преден план и на песните им даваат посебна тежина и длабочина: „...*Оној Плајџон вака би рекол: / Дека зај ѓрбоиџ наш само измамаџа сони / А сеџа свеџлина дека е џред нас / Па сеџак, зоџиџо џокму овој џвој миџи / Го заџомниџа џолку добро?* („До Платон“); „...*Вџрочем, и дваџаџа знаеме: Не е клучоџи за овој свеџи џоа џиџо / Создаеноџо мора да џресџане, / Туку, дека она / Кое еднаџ било / Не се џорекнува, / Ни ако џо снема! / Бевме, и џоа е наше!* („На Шопенхауер“). Овие песни обработуваат теми како што се добрина – лошотија, надеж – безнадежност, храброст – нехраброст, останување во одредено време и во предрасуди, трка со времето, надминување на времето и на предрасудите.

Во вториот дел на оваа книга под наслов „Толкувач на копнежот“, поетот за првпат љубовта ја опева како тема во многу песни. Во овие песни се опеваат теми како љубена, убавината и каприциозноста на љубената, избор на љубена, споделување живот со љубената, станување сопатник на љубената, среќата на заедништвото, меѓусебното влијание на саканите, добивање сила од љубовта, копнеж, љубомора, сон, разделба и слично. Во овие песни блеснува поетовото сфаќање за животот и за љубовта што ги топли срцата на читателите: „*Те избрав џебе, џомеџу сиџе, / Избрав да џо џледам / Тоа џиџо џо џледаџ / Со мојоџ чекор да џи минам креџко, / Паџекиџе џвоџи, / Во мојоџ свеџи сеџде, / Себе да се најдеџ.*“ („Те избрав тебе“); „*Факелоџ на џвојоџи џоџлед / Свеџи наџ џусџаџа земџа / Низ коџа џе барам...*“ („Факелот“); „...*Јас џледам во џвоеџо лице, / И веднаџ знам какво ќе биде времеџо / Во мојоџ свеџи.*“ („Метеоролошки билтен“); „*Да диџеме исџи џреви, / Свеџли џоџли чемериџи, / Да џиџеме еден шеџоџи, / Воден шеџоџи на водаџа, / Да јадеме исџо џрозје и маслинџи, / Качуваме исџа карџа, кон небоџо, / Да ораме и сееме исџи нивџа, / Живееме еден живоџи, во дамери, / Би среџнале разни смрџи.*“ („Граница на здивот“); „...*Сеџа, коџа исчезна и 'џвое' и 'мое' / Разбравме дека Едноџо е / Повеќе од Сеџо.*“ („Сега“). Овие песни се неговите најлирски песни и голем дел се напоени од фолклорот.

Поетот песните во оваа книга паралелно ги пишува на српскохрватски јазик (тогашен државен јазик на Југославија) и на македонски јазик. Веројатно стекнатата популарност во југословенските книжевни кругови ја наметна потребата да пишува и објавува на српскохрватски јазик. Во оваа книга за првпат објавува песни и на македонски јазик кој веројатно со текот на времето освен јазик на науката, за него, станува и јазик на душата и на поезијата. Песните во оваа книга се со различна должина, во слободен стих, а повремено се користени рими и полурими. Лирските песни главно се кратки. Благоја Ристески и Никола Милошевиќ пишуваат рецензија за оваа книга. Откако Ферид Мухиќ ја објави оваа поетска книга, почнува да зазема место во антологиите на современата македонска поезија што се подготвуваат во земјата и во странство. Марија Леонтиќ препеа 59 песни од „Чадот од догорчето на сонот“ на турски јазик кои се објавија по разни литературни списанија, а потоа во книгата под наслов „Zirve“.

Книгата под наслов „Медот во крвта“ (2013) содржи песни и есеи поврзани со Балканот. Во овие песни доаѓа до израз епската страна на поетот. Зборот ‘балкан’ што значи ‘планински венец’, Ферид Мухиќ го толкува со зборовите ‘bal’ (мед) и ‘kan’ (крв) кои стануваат симболи на добрината и на лошотијата. Мухиќ кој е заљубеник во Балканот, ги отсликува добрите и лошите страни на овој географски простор и на луѓето кои живеат тука. Тој ги обработува историски настани, семејни настани, сфаќањето за животот, љубовта, гордоста, тагата и гневот на Балканците. Според него: „*Балканот е ѝешиера ѝрејолна скајоценосиѝ. Чудесна, дури волиебна, не барајѝе ѝ слична. Таква во цел свеѝ нема.*“ („Отровот во крвта“); „*Само Балканот и ниѝу едно друѝо месѝо во свеѝотѝ е Бал-кан: и „баал“ и „кан“ – само Балканот е и „медотѝ“ и „крвѝа“ и ниѝѝо ѝрејѝо!*“ („Финални акорди“). Поетот кој цел живот живее и работи на Балканот, оваа област ја прифаќа со контрадикторностите и пожелува да постои:

Тебе те поздравувам
Токму таков
Плашен и преплашен
Страшен и бестрашен,
Грд и во радоста
Во тагата личен
На човечката душа премногу сличен
Без тебе светот е згасната гламна.

Затоа биди
Нека те има
Балкане
Пенинсуло славна.

(„Послание до Балканот“)

Поетот песните и есеите во оваа книга ги пишува на македонски јазик. Сите песни се долги, со епски елементи, во слободен стих, а повремено е употребувана рима и полурима.

4. Заклучок

Оваа година се навршуват 80 години од раѓањето на Ферид Мухиќ. Поетот го запознав на почетокот на својата кариера како книжевен преведувач. Со години се дружев со него и со неговата поезија. Дружењето и со него и со неговата поезија се прекрасно искуство што се заокружи со објавување книга. Ова е убав повод да се потсетиме на неговата поезија и на неговите поетски книги.

Ферид Мухиќ ги објави следните четири поетски книги: „Falco Peregrinus“ (1988), „Sto koraka iznad“ (1994), „Чадот од догорчето на сонот“ и „Медот во крвта“ (2013). Во првата книга „Falco Peregrinus“ и во втората поетска книга „Sto koraka iznad“ има сегменти и на поезија во проза или кратки есеи кои стануваат доминантни во книгата „Медот во крвта“. Само поетската книга „Чадот од догорчето на сонот“ не содржи поезија во проза или кратки есеи, но го содржи предговорот на Ферид Мухиќ што всушност претставува негова поетика која никнуваше и созреваше во неговите претходни поетски книги.

Поетот пишувањето поезија го чувствува како чин на радост и пишува само кога чувствува потреба за тоа. Овие поетски дела внесоа новина и пробудија голем интерес во книжевните кругови.

Како што секоја книга на Ферид Мухиќ има карактеристики по кои се разликува, исто така тие имаат и заеднички карактеристики со кои се поврзуваат. Како што во животот се доживуваат песимистички и оптимистички случки и чувства, така и во овие четири поетски книги се обработуваат песимистички и оптимистички теми. Но, нашиот поет Ферид Мухиќ секогаш е насочен кон светлината и кон надежта. Всушност и кога не би било вака, би било многу тешко и невозможно да се продолжи со животот. Сите ние додека го живееме животот, се чувствуваме помалку или повеќе извалкани од лошотиите и измамите. Во една ваква состојба тешко е да се продолжи животот. Но човекот кога ќе се прочисти од овие лоши чувства и случки, сè изгледа поубаво, почисто и понадежно. Во една ваква состојба Ферид Мухиќ ова го препорачува:

ЧИСТА СТРАНА

Исина песна

Ајде!

Влези!

Нурни се во водата!

И не излегувај
Сè додека не бидеш чист
Како никогаш да не си живеел!

Ете откако ќе се направи ова, разговорот за бескрајот природно е многу полесен и пружа поголемо задоволство и смисла.

РАЗГОВОР ЗА БЕСКРАЈНОСТ

Мајина песна

Бескраен број плус бескраен број
Е исто што и
Бескраен број минус бескраен број
И исто е што и
Бескраен број делен со бескраен број
И исто е што и
Бескраен број множен со бескраен број
И затоа
Кога целиот тој собран, множен, делен
И одземен бескрај ќе пројде
Ќе бидеме пак таму каде што сме биле
Пред да почне нашиот бескрај.

Додека ги препејувал песните на Ферид Мухиќ и јас како препејувач како да го доживеав разговорот со бескрајот. По секој препев како пред мене да се отвораше еден нов и бескраен хоризонт, а всушност јас со овие препеви созреав.

И јас како наставник по турски јазик и преведувач препејувањето поезија го чувствувам како чин на радост и духовно збогатување, токму затоа од самиот почеток препејувам само поети и песни кои допираат до мене, а не по порачка. За моја среќа на почетокот на својата кариера дојдов во контакт со поезијата на Ферид Мухиќ. Голем дел од неговата поезија од босански ја препеав на македонски, и од босански и македонски на турски јазик. Промотивните написи на Хусејин Озбај на турски јазик и препевите на Марија Леонтиќ на турски јазик објавени во разни литературни списанија во Македонија и во Турција пробудија голем интерес кон поезијата на Ферид Мухиќ. Како резултат на ова сите турски препеви се објавија во 2008 год. во Анкара во книгата под наслов „Zirve“ („Врв“) од страна на издавачката куќа „Бенгу“ што е издавачка дејност на Сојузот на евроазиските писатели.

По повод 80 години од раѓањето на Ферид Мухиќ, најискрено му се заблагодаруваме за напишаната поезија која допре до голем круг читателска

публика, а нас преведувачите не инспирира да го преведуваме. Воедно по овој повод најискрено му пожелуваме уште многу дела кои ќе ја израдуваат македонската и балканската читателска публика.

ŽIVOT

Život je
Neotplaćena pozajmica
Za koju,
Svako,
I kamatu čeka.

Ferid Muhić

ЖИВОТОТ

Го зајмивте сите.
И згора на тоа
Камата барате
Пред да го вратите.

Ферид Мухиќ

HAyat

Onu hepiniz ödünç aldınız.
Ve üstelik
Faiz istiyorsunuz
Geri vermeden şnce!..

Препев од македонски на турски:
Mariya Leontik

Библиографија

- [1] Muhić, Ferid. (1994). *Sto koraka iznad*. Priština: Alem.
- [2] Мухиќ, Ферид. (1996). *Чагоӣ од до̀горче̄ио на соноӣ*. Скопје: Табернакул.
- [3] Muhić, Ferid. (2008). *Falco Peregrinus*. Priština: Alem.
- [4] Muhić, Ferid. (2008). *Zirve*, Ankara: Bengü.
- [5] Мухиќ, Ферид. (2013). *Медоӣ во крвӣа*. Скопје: Галикул.

